

Kültürlerarası İletişim Bağlamında Avrupa’da Göçmen ve İslam Algısı : Fransa Özelinde Ampirik Bir Çalışma ·

Mustafa YAĞBASAN

Ümran ÖRSÖĞLÜ

Fırat Üniversitesi

İletişim Fakültesi

Elazığ

Özet

Avrupa’daki Müslüman nüfusun hızlı artışı aynı zamanda siyasal ve kültürel sorunların yaşanmasına da aracılık etmekte ve birlikte yaşamı neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Son yıllarda “İslami terör” adıyla anılan saldırıların dünya genelinde olduğu gibi Avrupa medyasında ve kamuoyunda da geniş yer tutması, AB ülkelerindeki Müslüman azınlığa karşı itidalli, kuşkulu davranılmasına ve yer yer bu azınlığın şiddete maruz kalmasına neden olabilmektedir. Yakın tarihte yaşanan saldırılar sonrasında söz konusu ülkelerin başında özellikle Fransa gelmektedir. Dolayısıyla gittikçe tehlikeli boyuta ulaşan ve İslamofobi adıyla nitelendirilen bu akımın sosyolojik bir vaka olarak irdelenmesi gerekmektedir. Fransa’nın Strasburg şehrinde gerçekleştirilen ve random yöntemiyle gönüllü katılımcılara uygulanan bu anket çalışması ile Fransızların genelde göçmenlere, özelde ise Müslümanlara olan bakış açıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda bilimsel anlamda değer atfedilebilecek önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, İslam Algısı, Avrupa, Fransa, İletişim.

Perception of Islam and Immigrants in Europe in the Context of Intercultural Communication: An Empirical Study in France

Abstract

The sudden increase in the Muslim population in Europe is mediated by political and cultural problems, making coexistence almost impossible. In recent years, the spread of the attacks called “Islamic terror” in public spaces in Europe and elsewhere has also caused the Muslim minority in EU countries to be exposed to violence. After recent attacks, France is at the forefront of these countries. This current situation, which has become increasingly dangerous and is characterized by the name Islamophobia, needs to be examined as a sociological case. This survey was supported by a questionnaire in Strasbourg, France, and was applied to randomly selected respondents who were willing to participate. It tried to reveal the

· Bu araştırma Fırat Üniversitesi İletişim Fak. Gazetecilik Bölümünde yazarların katkılarıyla yürütülen Bitirme Tezi projesinden üretilmiştir.

perspectives of the French on immigrants, and on Muslims in particular. The research produced significant findings with scientific value.

Key words: Islamophobia, perception of Islam, Europe, France, communication

Giriş

Dünyamız son yıllarda kitlesel göçlere ve göçle birlikte yaşanan dramalara tanıklık etmektedir. Özellikle küreselleşmeyle birlikte ülkelerarası insan trafiğinin ve sirkülasyonun hız kazanmasının temel nedenini ticari gerekçelere dayandırabilmek mümkündür. Ancak daha ziyade iş gücü göçü şeklinde addedilen coğrafyalar arası bu trafiği salt tecimsel gerekçelerle sınırlandırmak kuşkusuz doğru ve nesnel olmamalıdır. Siyasi baskılar, katliamlar veya açlık gibi nedenler de insanların yaşam koşullarının daha sağlıklı olduğu ve insan haklarının değer bulduğu var sayılan bölgelere göçü zorunlu kılabilir. İşte tam da bu ahvalde “sefalet” içerisinde bulunanların rotası daha ziyade rahat yaşam koşullarının hüküm sürdüğü Avrupa limanı olmaktadır. Bu sığınağa demir atmak zorunda kalan insanların daha ziyade ve özellikle Müslümanlardan oluşması ise önemli hususlardan biri olarak dikkat çekmektedir.

Adeta zorunlu olarak gerçekleşen ve ilk bakışta muhacirlerin geçici ikametgâhı gibi görülen bu dramatik ve travmatik kitlesel göçlerin ilerleyen süreçlerde (gerek siyasi iktidarlar, gerekse yerel halk tarafından) yerleşik ikamete dönüşebileceği endişesi, vakayı daha girift hale getirmektedir. Zira Batının korkusu; Avrupa’da süreç içerisinde başat ve baskın bir Müslüman nüfus varlığının ortaya çıkması ihtimalidir. Batı kültürü ile entegre olma başarısı göstermesi oldukça güç görünen söz konusu bu Doğulu göçmenlerin zaman içerisinde Avrupa’da sosyal, siyasal ve kültürel sorunlar yaşanması da (kendilerince) kaçınılmaz olacaktır. Zira Avrupa’daki Müslüman azınlıklar ile muhtelif dönemlerde dinî içerikli gerilimlerin yaşandığı bilinmektedir. Bu bağlamda son yıllarda Batının “İslami terör” şeklinde nitelendirdiği olaylar, dünya genelinde olduğu gibi Avrupa Birliği ülkelerinde, medyasında ve kamuoyunda oldukça geniş yer tutmaktadır. Dolayısıyla bu Müslüman göçmen mağdurların ülkelerine girişini engelleyebilmek için çeşitli bariyerler oluşturabilmekte veya hâlihazırda ülkelerinde yaşayan Müslüman azınlıklara da mütemadiyen artan bir şekilde İslamofobik yaklaşım sergilemektedirler.

Avrupa’da özellikle Müslüman azınlığa karşı gittikçe artan ve yaygınlaşan bu tür İslamofobik saldırı veya yaklaşımları ampirik ve bilimsel verilerle ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmamızda; öncelikle İslamofobi kavramına, kavramın ortaya çıkışına, tarihi arka planına, Avrupa’daki Müslüman varlığı üzerindeki yansımalarına ve nedenlerine

dair literatürdeki veriler aktarılmaya çalışılmış, kavramın daha sonra “İslami terör” ile ilişkilendirilmesi irdelenmiş ve medyada ele alınış şekline dair ampirik çalışmalardan bulgular aktarılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın temel nüvesini ise bir *survey* uygulaması oluşturmaktadır. Fransa’nın muhtelif bölgelerinde (Strasbourg’da) Fransız vatandaşlarına uygulanan anketle Batı toplumundaki (Fransa özelinde) İslam algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Tesadüfi örneklem metodu (*random-sampling*) ile belirlenen katılımcılar arasından gönüllü olanlara uygulanan anket verileri daha sonra SPSS programına girilerek analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda değer atfedilecek önemli bulgulara ulaşılmıştır.

Kuramsal, Kavramsal Çerçeve ve Literatür

Bir Din Olarak İslam ve İslamofobi

Batı dünyası perspektifinden bakıldığında (özellikle sosyolojik, tarihsel ve teolojik bağlamda) İslam dinine atfedilen anlamın daha ziyade; “savaş”, “cihat”, “fetih”, “şiddet”, “barbarlık” ve “kılıç” gibi olumsuz terimlerle ile açıklanmaya çalışıldığını söylemek mümkün görünmektedir (Yağbasan, 2009: 165). Din sosyolojisi kurucularından Weber de İslam dini hakkında “savaş dini” tanımlaması yapmıştır (Akt. Gökmen, 2007: 145). İslam’ın “savaş”, “şiddet” ve “barbarlık”la tasvir edilmesi yeni bir durum olmayıp çok eskilere dayanmaktadır. Özellikle oryantalist çalışmalarda İslam ile ilgili “şiddet içerikli”, “gerici”, “baskıcı” vb. ifadeler ön plan çıkartılmıştır (Said, 2008: 101).

Günümüzde birçok aydın ve düşünür Avrupa’da ve diğer Batılı ülkelerde İslam korkusu ve endişesinin oluşmasının Müslümanların İslam’ı yeterince temsil edememelerinden kaynaklandığını düşünürlerken, aksine Batılı birçok siyasetçi ve düşünür ise problemin temelinde İslam’ın temel kaynaklarının ve inançlarının olduğunu öne sürmektedirler. Bu iddia ve söylemlere karşı Müslüman düşünür ve din bilginleri de aksine İslam’ın; “barış ve hoşgörü dini” olduğunu dile getirmektedirler ve İslam’ın temsilindeki bu çeşitliliğin ve yorumların, olumsuz imajların oluşmasına neden olduğu görüşündedirler. Çalışmada bu bağlam üzerinde var olan literatürden hareketle İslamofobi kavramı çerçevesinde bu iki bakış açısı ortaya konulmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

6 Mayıs 2002 tarihinde Hollandalı bir çevreci tarafından öldürülen Pim Fortuyn, İslam’ı “temel problem” olarak gören kişilerden biriydi. Ölümünden önce ve sonra yaşananlarla sağ politikalar üzerinde önemli etkiler yaratmıştı. Söylemlerinde göçmenleri, özellikle Müslüman göçmenleri hedef alan Pim Fortuyn’un şu eleştirileri dikkat çekmektedir:

İslam dünya barışı için büyük bir tehlikedir. İslam'ın rol oynamadığı hiçbir çatışma alanı yoktur. İster iç çatışmalar şeklinde olsun ister ülkeler arasındaki çatışmalarda olsun... Komünizmin rolü (ki şuanda kalmamıştır) İslam tarafından devir alınmıştır. Hür Batı'da Komünist partileri ve örgütleri nadiren yasaklama yoluna gittik, bu kuvvetli olmanın bir işaretidir. Fakat onları iyi takip ediyorduk ve geriye bakınca da bunun doğru olduğunu görüyoruz. Şimdi aynı şeyi ülkemizdeki tüm cami ve İslam örgütlerine karşı da yapmalıyız (akt. Canatan, 2007: 445).

Bu söylemler ilk bakışta Avrupa'nın aşırı sağ politikacılarının marjinal çıkışları olarak değerlendirilebilir. Ancak Fortuyn'nun Hollanda toplumundan aldığı destek göz önüne alındığında bu söylemlerin halkın azımsanmayacak bir kesimi tarafından da desteklendiği görülmektedir. Hollanda siyasi yelpazesinde Fortuyn'un bu söylemleri kuşkusuz yalnız değildir. Önemli siyasetçilerden bir olan Geert Wilders de söylemleriyle aynı çizgide politikalar ortaya koymaktadır. Wilders verdiği bir demeçte; *“Ben Müslümanlardan değil, İslam'dan korkuyorum”* demiştir (Akt. Canatan, 2007: 441). Bu söylemlerin sahibi siyasetçi ve düşünürler, İslam'ın Müslüman göçmenler üzerinde de olumsuz etkiler yarattığını dile getirmektedirler. *“İslam, entegrasyon sürecinde bir teşvikten ziyade bir engeldir. Dinî ayırım çizgileri itibariyle bugüne kadar açık çatışmaları olmamakla birlikte, yine de İslam geri kalmış mahallelerde atmosferi belirlemektedir”* (Canatan, 2007: 441).

11 Eylül saldırıları ve Avrupa'da gerçekleştirilen diğer saldırılar şüphesiz bu tür eleştirilerin şiddetinin artmasına ve yaygınlık kazanmasına yol açmaktadır. İslam düşünürleri, din adamları ve Avrupalı Müslümanlar, söylenenlerin aksine İslam'ın barış ve hoşgörü dini olduğunu dile getirmektedirler. Zira İslam kelimesinin *”slm”* kökünden geldiği ve barışı ifade ettiği ve suçsuz-savunmasız bir insanı öldürmenin haram olduğunu emrettiği bilinmektedir. Maide Suresi 32. ayette geçen *“Haksız yere bir insanı öldürmek, bir âlemi öldürmek gibidir”* hükmü referans gösterilerek İslamiyet'e yönelik *“şiddet eğilimli olmak”* ve *“barbarlık”* suçlamaları reddedilmektedir. İslam'ın *“Asr-ı Saadet”* döneminde *“Medine Vesikası”* çerçevesinde vuku bulan toplumsal birliktelikler örnek olarak gösterilmekte ve söz konusu dönemde yapılan birçok savaşın savunma savaşı olduğu ileri sürülmektedir. 11 Eylül ve benzeri saldırıların sorumlusunun ise İsrail politikalarıyla Ortadoğu'da çıkar iktidarları inşa eden Batılı ülkeler olduğu dile getirilmektedir (Gökay'dan akt. Gökmen, 2006: 216).

Bir Kavram Olarak İslamofobinin Ortaya Çıkışı

İslamofobi, kelime olarak *“İslam korkusu”* veya *“endişesi”* anlamına gelmekte ve *“İslam dininden ve Müslümanlardan duyulan korku”* şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kavram özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında medya ve siyasilerin de etkileriyle dünya gündemine taşınmıştır (Canatan, 2007: 51). İslamofobi, *“İslam”* ve *“fobi”* kelimelerinden

türetilmiş bir bileşik kelimedir ve “fobi” sözcüğü etimolojik olarak, gerçek bir korkuya dayanmayan ve aslında korkulmaması gereken bir durumdan veya aktiviteden duyulan aşırı korku ve kaçınma halini tanımlamaktadır. Bu tanımlamadan hareketle, İslam korkusunun gerçek bir nedene dayanmadığı, İslam inançlarından veya Müslüman davranışlarından “kaygı” veya “endişe” duyma durumunu ifade ettiği düşünülebilir.. İslamofobinin kavram olarak ilk kullanımının 1996 yılında Runnymede Trust adlı kuruluş tarafından desteklenen ve çeşitli dinlere mensup üyelerden oluşturulan bir komisyonun 1997 yılında yayınladığı *İslamophobia: A Challenge For Us All* başlıklı raporda geçtiği genel kabul gören bir tespittir.

Ancak, 1997’de Runnymede Trust’tun bu kullanımının ilk olmadığını, ilk kullanımın Dr. Hayati Bice’nin, 17 Temmuz 1986 ve 2 Eylül 1986 tarihleri arasında Afganistan’dan göç eden ve Van’da ikamet eden Kırgız Türkleriyle ilgili tetkiklerde bulunmak için Türkiye’ye gelen Prof. Dr. Muhammed Nazif Şehrani ile yaptığı röportajda geçtiği görülmektedir. Bu röportajda ilgili pasaj şu şekilde aktarılmaktadır:

... İslam'a karşı iki tavır var. Birincisi düşünme, tefekkür. İkincisi araştırmadan reddetmedir ki temelde korkuya dayanıyor. İslam'dan korkudur (İslamofobia) bu. Bu yaygın tavır geçen yüzyılda sömürgelerde insanları ezen, sömüren emperyalist stratejilerin de temel dayanağıdır. Bunlar etkileri alanında nüfuz ettikleri sahalarda 'civilisation' (medenileştirme) maskesi altında modern misyonerler olarak çalıştılar. Bu tavır etkisini yer yer bugün de İslam dünyasında sürdürüyor (Gökmen, 2005)

İslami Terör Algısının İslamofobi İle İlişkisi

“İslami terör” algısı, İslamofobinin başlıca nedenlerindedir. Kavram olarak “İslami terör” ise İslam dini ile terörü aynı potada eritmekte ve böyle bir algı oluşturmaktadır denilebilir. Terörizm, diğer birey ve gruplara karşı belli politik hedefler doğrultusunda, şiddet kullanarak veya şiddet kullanma tehdidinde bulunarak, amaçlarını ve taleplerini dramatize ederek dile getirmek için gerçekleştirilen yıldırma ve korkutma eylemidir. “İslami terör” kavramı bir olgu olmaktan ziyade bir dayatma tanımlama olarak medya ve siyaset alanlarında sıkça kullanılmaktadır. Örneğin, Burke (2004), bu konuda şu yorumda bulunur *“İslam ve terör kelimelerinin birlikte kullanıldığı bu kavram İslam’ı terörle ilişkilendiren bir algıya sebebiyet verecek şekilde bilinçli kullanılmaktadır. Özellikle son yıllarda küresel terör eylemleri en yoğun biçimde İslam ile birlikte anılmaya başlanmıştır”* (54).

Avrupa’da İslam

İşgücü göçü nedeniyle Avrupa’ya göç eden Müslümanlar sadece bavullarıyla gelmemişlerdir. Göçmenler kültürlerini de, dinlerini de Avrupa’ya taşımışlardır. Avrupa’daki Müslüman göçmen işçiler, kalıcı oldukça ve kurumsallaştıkça İslam da

Avrupa'nın bir parçası haline gelmiştir (Şenay, 2002: 143). Bunun en önemli göstergelerinden biri Avrupa'nın birçok ülkesinde yükselen minareler ve kurulan derneklerdir. Bugün Avrupa'da İslam, birçok yönüyle tartışılmaktadır. Bu tartışmanın en önemli yönü İslam'ın kurumsallaşması ve görünürlüğüne artması olmuştur (Canatan, 2005: 7). Nitekim farklı İslam ülkelerinden ve farklı sosyal ve eğitim tabakalarından Müslümanlar bu ülkelerde bir araya gelmiş, bunun yanında ülkelerindeki resmi İslam anlayışından farklı olarak, Avrupa'da daha sivil bir İslam anlayışı oluşturmuşlardır (Canatan, 2005: 69). İslam'ın Avrupa'da Müslümanların etnik kökenlerinin çeşitliliğine göre farklılık göstermesine rağmen, Avrupalı toplum ve siyasetçiler bu durumu göz ardı ederek tek tip bir İslam inancının varlığını kabul etme eğilimi içerisindedirler, denilebilir. Bu durum doğal olarak İslam inancının şiddet yanlısı söylemlere sahip kimi gruplarla birlikte anılmasına sebebiyet verebilmektedir.

Günümüz Avrupa coğrafyasında ve toplum yapısında İslam ve Müslüman varlığı, özellikle işgücü göçü sonucunda önemli bir noktaya ulaşmıştır. Yaklaşık 50 yıla varan göç ve göçmenlik serüveni sürecinde, İslam ve Müslüman toplumu Avrupa'da sürekli bir gelişme içerisinde olmuştur. II. Dünya savaşı sonrası hız kazanan sanayileşme hareketiyle beraber, savaşın açmış olduğu yıkım, nüfus yapısında da kendini göstermiş ve özellikle Batı Avrupa ülkeleri ağırlıklı olarak geri kalmış Akdeniz ülkelerinden işgücü ihtiyacını giderme yoluna gitmiştir. Böylece Avrupa'da Müslüman nüfusunda önemli bir artış olmuştur. Göçlerin kısmen durması sonrası, aile birleşimleri ile Müslüman nüfus daha da artmış ve nüfus niteliğinde önemli değişiklikler oluşmuştur. Kesin rakamlar bilinmemekle beraber Avrupa'da yoğun bir Müslüman nüfusun varlığından bahsedilmektedir. Bu coğrafyadaki Müslüman nüfusunun hızla yükselmesi Avrupa toplumlarının İslam dini ve Müslüman davranışları üzerindeki dikkatlerinin artmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte İslam, göçmenlerin kimlik oluşumlarında önemli bir etkidir ve aynı zamanda Müslüman göçmen kitleleri hareketlendirici bir görev de icra etmektedir (Canatan, 2005: 79).

Avrupa'da özellikle sömürgecilik sonrasında hareketlenen göç dalgaları daha sonraları toplumsal anlamda kuşkusuz bazı sorunların kronikleşmesine de zemin hazırlamıştır. Özellikle Müslüman diasporanın kendi dini yaşamlarını güvence altına almak ve sürekliliğini sağlamak adına; cami, dernek, helal kesim yapan kasaplar, okullar, yayın kurumları ve siyasi partiler gibi çok geniş bir alanda faaliyet göstermeleri Avrupa toplumlarında tedirginlik yaratmaktadır. Bu kurumların oluşumu belli bir sürecin neticesidir. Hükümetler ve siyasetçiler bu kurumların oluşumuna yeteri ölçüde ilgi göstermemişlerdir.

Göçmen Müslümanların “misafir işçiler” (*Gastarbeiter*) olarak görülmeleri hukuki ve sosyal düzenlemelerin yapılmasında gecikmeler yaşanmasına neden olmuştur.

İslam’ın Hıristiyan dünyasındaki dinî otoriteler tarafından ilahî bir din olarak kabul edilmiyor olmasının yanında, Avrupa’daki laik/seküler toplumsal yapının da, İslam’ın kurumlaşması ve faaliyetleri karşısında memnun olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Günümüz Avrupa ülkelerinden Belçika dışında hiçbir ülke İslam dinini resmen kabul etmiş değildir (Kuyucuoğlu, 2005: 185). İslam’ın bir din olarak Avrupa ülkeleri ve hükümetleri tarafından tanınması, göçmen Müslüman toplumun sosyal, hukuki ve dinî yaşamlarının düzenlenmesinde kuşkusuz önemli bir unsurdur. Yalnız birçok Avrupa ülkesi, Müslümanların taleplerini dinî bir istekten çok etnik, kültürel bir durum olarak değerlendirmekte ısrar etmektedirler (Canatan, 2005: 80). Avrupa’da aşırı sağ partilerin yükselişi göçmen Müslümanların sosyal yaşamını zorlaştırmış, İslam’ın olumsuz algılamasına, İslamofobinin tırmanmasına ve İslam karşıtı eylemlerin çoğalmasına neden olmuş ve karşılıklı saldırılar meydana gelmeye başlamıştır. Buna Hollanda’da İslam karşıtı yapımlarıyla tanınan yönetmen Theo Van Gogh’un öldürülmesi sonrasında birçok cami ve Müslüman okulunun kundaklanması olayları örnek gösterilebilir. Ancak her şeye rağmen bazı olumlu adımlar da atılmaktadır. Örneğin; “*İslam Konferansı sonrasında Almanya’da hükümetler nezdinde Müslümanlar ile doğru iletişimin kurulması ve İslam’ın tanınması noktasında bir dizi çalışmaların yapılması kararı alınmıştır*” (Bkz. Gökmen, 2005). İslam’ın Avrupa’nın inkâr edilemez bir gerçeği olduğu yönündeki “kabul” bu noktada önem arz etmektedir. Zira Müslüman toplum, “... 15 milyonu aşan nüfusu ile Avrupa toplumunun bir parçası durumundadır. Kurumları ve sosyo-ekonomik ilişkileriyle İslam dünyada artık küresel bir görüntü kazanmıştır” (Göle, 2009: 85).

Öte yandan 11 Eylül ve Avrupa’daki diğer terör saldırıları sonrasında “Euro-İslam” (Avrupa İslam’ı) gibi kavramların tartışılmasının önem kazandığı görülmektedir. Göçmen Müslümanların en çok eleştirildikleri noktalardan biri de referans ve aidiyet noktasında entegrasyona engel teşkil edecek şeklide geldikleri ülkeleri hala merkeze almalarıdır. Bu bağlamda “Avrupa İslam’ı”, Avrupalı Müslümanların Avrupalı kimliği ekseninde bir İslam yorumu geliştirmelerini sağlamaktadır (Gökmen, 2005: 38).

İslamofobinin Avrupa’daki Yansımaları

Avrupa’da İslam; çok kültürlülük, diyalog gibi kavramlar yerine çatışma, entegrasyon problemi, ayrıştırma yada asimilasyon gibi kavramlarla gündeme gelmektedir. Oysaki örneğin sadece Almanya özelinde Türkler ve dolayısıyla Müslümanlar AB ülkeleri dışından

bu ÷lkeye gelen en büyük grubu oluşturmaktadırlar (Şen'den akt. Yağbasan, 2016: 154). Bu durum kuşkusuz aynı zamanda farklı etnik kökenler, diller, dini eğilimler, kültürel gelenekler ve politik görüşlerden oluşan çok renkli bir mozaige de tekabül etmektedir. Avrupa'nın Müslüman nüfusu daha ziyade Türkiye, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Pakistan, Bangladeş ve Eski Yugoslavya'dan gelen Müslümanlardan meydana gelmektedir (Aydın ve Yardım'dan akt. Kedikli ve Akça, 2017: 4).

Avrupa çapında gerçekleştirilen araştırmalar, Avrupa'da yaşayan Müslümanların sayısının sürekli artış halinde olduğuna ve yaşadıkları toplumda rollerinin ve etkilerinin önemli ölçüde yükseldiğine işaret etmektedir. Bu sayede İslam'ın Avrupa ülkelerinde resmi olarak tanınan ikinci din haline geldiği gör÷lmektedir. Türkiye hariç Rusya'nın Avrupa'da kalan kısmı dâhil olmak üzere, Avrupa sınırlarını kapsayan bir araştırmada Avrupa'daki Müslüman nüfusun en az 45 milyon olduğuna ve en büyük yoğunluğun Balkan Bölgesinde yaşadığına dikkat çekilmiştir. Mevcut demografik istatistiklere göre, AB'de ikamet eden Müslümanların sayısı yaklaşık olarak on üç milyon olup toplam nüfusun % 3,5'ine karşılık gelmektedir (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia- Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi EUMC Raporu, 2006:3). Buna göre; Kosova % 90'luk Müslüman nüfusuyla birinci sırada gelirken onu % 80 oranıyla Arnavutluk ve % 55 oranıyla Bosna Hersek takip etmektedir. Makedonya'da Müslüman nüfus % 40'ı bulurken, Karadağ'da bu oran % 20'ye düşmektedir. Balkanlar Bölgesi'nde ya da bir diğere deyişle Avrupa'nın güneydoğusunda yaşayan Avrupalı Müslümanların sayısı yaklaşık dokuz milyondur. Eski Osmanlı bakiyesi olmanın bu oranın fazlalığında etkisi büyüktür. Rusya'nın Avrupa kısmında yaşayan Müslümanların sayısı ise 17 milyondur. Araştırmaya göre, Hollanda da yaşayan Müslüman sayısı toplam nüfusun % 6'sına tekabül eden 1 milyon kişiden oluşmaktadır. Batı Avrupa ülkeleri içinde en kalabalık Müslüman nüfusa sahip olan ise yaklaşık 5 milyonla Fransa'dır. Fransa'nın ardından 4 milyon nüfusla Almanya gelmektedir. İngiltere'de ise, siyasi ve sosyo-ekonomik alanlarda etkin bir varlık gösteren Müslümanların nüfusu 3 milyondur. Batı Avrupa'daki Müslümanların etkisi ve varlığı Doğu Avrupa'nın aksine gün geçtikçe güçlenip artmaktadır. Yine aynı araştırmaya göre Avrupa toplumu içinde Müslüman nüfusu en az olan ülkeler Yunanistan ve Slovenya'dır. Nitekim Slovenya, Müslümanlar için resmi bir cami bulunmayan tek Avrupa ülkesidir (www.timeturk.com.tr).

Avrupa'da artan İslamofobi eğilimine kayıtsız kalmayan Türkiye Cumhuriyeti, TBMM bünyesindeki İnsan Hakları İzleme Komisyonu tarafından *Avrupa'da Türkiye Kökenlilere Yönelik Irkçı ve Yabancı Düşmanlığı Motifli Eylemler* başlıklı bir rapor

yayınlanmıştır. 2012 yılında yayınlanan raporda Komisyon Başkanlığınca Norveç'te 22 Temmuz 2011 tarihinde toplam 77 kişinin ölümüyle sonuçlanan bombalı ve silahlı saldırının arka planında İslam karşıtlığı fikri olduğunun öğrenilmesinin ardından, Batı ülkelerindeki İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık içeren tutumlar, uygulamalar ve mevzuat değişiklikleri hakkında çalışma yapmak üzere bir "izleme dosyası" açılmıştır. Nitekim Komisyon, Almanya'da Neo-Nazilerce 2000 ile 2006 yılları arasında ırkçı saikle işlenen seri cinayetlerle ilgili çalışma kararı almış, bu karar uyarınca 21-24 Şubat 2012 tarihinde Berlin'de resmi temaslarda bulunulmuş ve ailelerle görüşülmüştür. Çalışma sonucunda bir rapor hazırlanarak 13 Haziran 2012 tarihinde Komisyon tarafından kabul edilmiştir. Ancak korkudan, ihmalden veya gerek görmemeden dolayı bildirilmeyen çok daha fazla ırkçı ve yabancı düşmanlığına dayalı eylemin meydana geldiği tahmin edilmektedir.

İstatistiki verilerin sonuçlarına göre, Ocak 2012 ile Aralık 2012 arasını kapsayan dönemdeki ırkçı ve İslamofobik motifli eylem sayısı 108'dir. Avrupa'nın 13 ülkesinde bu tür eylemlere rastlanmıştır; en çok eylem Almanya'da (67 eylem) gerçekleşmiştir. Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli nüfusun diğer ülkelere göre daha fazla oluşu ve Neo-Nazi benzeri sağ örgütlerin bu ülkede daha aktif olmalarının Almanya'daki eylem sayısının fazlalığının sebebi olduğu düşünülebilir. Almanya'yı Hollanda ve Fransa takip etmektedir. Eylemler genellikle saldırı, kundaklama ve tehdit mektubu olarak gerçekleşmektedir. Bunlar arasında sınıflandırılmayan diğer eylem türlerine de rastlanmıştır. Saldırı olayları gruplar halinde şu şekillerde meydana gelmiştir: fiziksel saldırı, darp, cami, dernek ve iş yerlerinin taşlanması, camlarının kırılması, molotof kokteyli atılması, duvarlara gamalı haç, küfür, hakaret yazıları gibi yazı ve işaretlerin çizilmesi, Müslüman mezarlıklarının tahrip edilmesi, iş yerlerinin basılarak çalışanlarının dövülmesi, evlerin basılarak ailelerin darp ve tehdit edilmesi, sözlü taciz ve benzerleri, kundaklama, patlayıcı yerleştirerek maddi zarar verme, ev-cami-iş yerlerine molotof kokteyli atılması, yangın çıkarma ve iş yerlerinin posta kutularına dini değerlere hakaret içeren mektuplar ve mesajlar bırakarak tehdit etme, duvarlara tehdit içerikli yazılar yazma, ev-iş yerlerinin basılarak kişileri ülkeyi terk etmeye yönelik tehdit etme vb. Komisyon'un bu gibi ırkçı ve İslamofobi içerikli eylemleri izlemeye devam edeceği ve gerekli önlemlerin alınması için temaslarda bulunulacağı belirtilmiştir (TBMM, 2012).

Avrupa'da İslamofobinin Geçirdiği Tarihsel Süreç

İslamofobinin Avrupa'da geçirdiği tarihsel süreç kronolojik olarak örnek olay ve söylemlerle incelenmektedir. Uluslar, tarih boyu kendi kimliklerini, sınırları dışındaki toplulukları ötekileştirerek tanımlama yoluna gitmişlerdir. Bu bakımdan günümüzde mevcut

İslamofobik tutum ve ötekileştirilmelerin İslam öncesi ötekileştirilmeden devralındığı ve boyut değiştirdiği şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. İslam'ın Avrupa ile irtibatı miladi sekizinci yüzyılın başlarına dayanır. “Hz. Muhammed'in vefatından yalnızca 80 yıl sonra Araplar ve Berberiler Cebeli Tarık'ı geçerek İspanya'yı fethettiler; İspanyolları İslam'la tanıştırdılar” (Köse, 2009: 7). Sekizinci yüzyıldan itibaren oluşmaya başlayan İslam imajı, savaş ve fetih gibi uluslararası ilişkilerin gergin olduğu koşullar altında biçimlendi. Bu yüzyıllarda İslam orduları, Bizans İmparatorluğu'nun Suriye'deki eyaletlerini, kutsal toprakları ve Mısır'ı fethettiler ve Kuzey Afrika, Sicilya ve İspanya'ya doğru yayılmaya başladılar. Bu fetihler sadece siyasal ve askeri bir yayılma değildi. Bunu aynı zamanda geniş ölçekli İslamlaşma süreci de izledi. Bu şekilde İslam'ın ilk yayılış dönemlerinde Hıristiyanlık ve İslam arasındaki ilişki biçimi, karşı tarafı savunma konumuna itti. Şam, Bağdat ve Cordoba gibi merkezlerde Hıristiyan teologlar, İslam'a geçişleri durdurmak ve kendi konumlarını ayakta tutabilmek için yeni dine karşı tezler üretmeye başladılar. İşte bu erken Hıristiyanlık teolojisinin çizdiği İslam imajı, çağlar boyu sürecek olan İslam imajına damgasını vurmuştur (Canatan, 1995: 305-306).

Avrupa'da günümüzde mevcut İslamofobi ve anti-İslamizm ittifakı ilk defa Haçlı Seferleriyle şekillenmiştir. İslam devletinin doğmasından itibaren birçoğu Hıristiyan toprağı olan bölgelerde fetihlerle ilerleyiş ve bu ilerleyişle beraber bilim, sanat, devlet idaresi açısından kurduğu medeniyet; Avrupa'da başlarda tedirginlikle karşılanmış, sonrasında bu tedirginlik bir korkuya dönüşmüş, farklı devletleri ittifaka itmiştir. Ancak nefsi müdafaa anlayışıyla başladığı iddia edilen seferler Hıristiyan dini liderlerce yapılan, İslam'ın putperestlik olduğunun ve yok edilmesi gerektiğini savunan İslam karşıtı propagandalarla bir toplu yok etme sürecine dönüşmüştür. Hatta bugün küçük bir azınlık dahi olsa bazı Hıristiyan kilise ve topluluklarındaki vaazlarda Haçlı Seferleri dönemindeki İslam karşıtı söylemlerin devam ettiği düşünülürse, Haçlı Seferleri'nin bir dizi savaş olmanın ötesinde anti-İslamist bir ideolojiyi doğurduğu ve beslediği düşünülebilir. Bu ideolojik vaazlara örnek olarak Papa Gregory VII, Haçlı Seferleri sırasında, “Müslümanların deniz ötesindeki - Ortadoğu ve Kudüs'teki- Hıristiyanları her gün koyunlar gibi kestiğini, Kudüs'ü geri aldıklarında topuklarına kadar Müslüman kanı akması lazım geldiğini söylemiştir” (Bkz. Sayar, 2012: 29).

Avrupa'daki İslamofobik tutumlar sadece vaazlarda, akademik literatürde veya söylemde kalmamış; İslam aynı zamanda resim, heykel ve şiir gibi sanat eserlerinde de “tehdit” ve “korku” unsurları kullanılarak şeklinde aşağılayıcı bir üslupla tasvir edilmiştir. Özellikle ortaçağda Avrupalıların İslamiyet ile temasları Osmanlı Devleti, dolayısıyla

Türkler vasıtasıyla olduğundan çeşitli kaynaklardaki “Türk” şeklindeki ifadeler aslında Müslümanlar için kullanılmıştır. Bu konuya verilebilecek en iyi örnek, ismi günümüzde Avrupa öğrenci değişim programına verilen hümanistliğiyle tanınan Avrupalı düşünür Erasmus’un (1466-1536) Türkler ve İslam hakkında şu sözleridir: “*Türkler insandır ama barbardır. Onlar vahşidir, cahildir ve hepsi suç işlerler*” (Yücel’den akt. Sayar, 2012: 35).

Kanuni döneminde Osmanlı Devleti güçlü bir refahın doruk noktasına ulaşmıştı. Yine Viyana bu zaman diliminde kuşatılmıştı. Osmanlı Devleti’nin Avrupa içinde ilerleyişi, Batılıları Türklerin kökenini ve kısa zamanda böyle güçlü hale gelmelerinin sebebini araştırmaya sevk etti. Türkler hakkındaki bilgiler, kutsal toprakları ziyarete giden Hıristiyan hacıların seyahat hikâyeleri ve savaş sırasında esir alınmış kişilerin birebir tanıklığına dayanıyordu. Bu bilgiler Hıristiyan önyargılarıyla doluydu. Hıristiyan hacılar Türkleri; “inançsız” ve “Hıristiyanlığı yıkmaya susamış saldırganlar” olarak nitelendiriyorlardı. Savaş esirleri de bundan farklı şeyler söylemiyorlardı (Canatan, 1995: 310-311). Ortaçağda gelişen İslam ve Müslüman imajı, Avrupa emperyalizmi döneminde yeni bir canlılık ve enerji kazandı. “*Müslümanlar gerici, fanatik ve kavgacı tipler olarak gösterilerek, medeniyetin yayılmasına hizmet iddiası ile sömürgeci genişleme haklı gösterilmek istendi*” (Canatan, 1995: 316-317). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa’nın sosyal, demografik ve dini manzarasını değiştiren yeni gruplar da topluma eklemlenmeye başladı. Renkleri, dilleri ve dinleri farklı olan bu gruplar arasında en görünür ve belirgin olan Müslümanlar, Avrupa’nın yeni “ötekiler”i olarak algılanmaya başlandı (www.radikal.com.tr).

II. Dünya Savaşı sonrası özellikle Kuzey Afrika’dan olmak üzere Avrupa’ya göçmen işçi statüsünde çok sayıda Müslüman göçü yaşandı. Göç sonrası Avrupa’ya yerleşen Müslüman halkın gözündeki Avrupa ve Batı imajında da değişiklikler oldu. Bu dönemde Avrupa, Müslümanlar tarafından daha olumlu bir şekilde algılanmıştır, denilebilir. Müslümanlar, Avrupa medeniyeti ve teknolojiyle de yerinde tanıştılar. Bu yeni imaj daha önce kendi ülkelerinde edindikleri Avrupa imajını daha karmaşık bir hale getirdi. Artık Avrupalılar onların gözünde “teknolojide ulaşılmaz noktaya varan ve lüks içinde yaşayan insanlar”dı. Bu yeni imajı da kendi ülkelerindeki vatandaşlarına bir efsane anlatır gibi aktardılar. Bu imaj 20. yüzyılın sonuna kadar devam etti. Ancak 20. yüzyılın sonlarından itibaren gerek iletişim imkânlarının artması gerekse İslam dünyasının da teknolojiyi belli düzeyde yakalaması ile bu imaj eski gücünü kaybetti (Köse, 2009: 9).

II. Dünya Savaşı’ndan 1980’e kadar olan ilk dönemde Müslüman göçü, Avrupa’da geçici bir olgu olarak görüldüğü için Müslümanlara karşı ciddi bir nefret ve düşmanlık söz konusu değildir. Müslüman göçü, göç veren ülkeler tarafından değil, göç alan ülkelerin

ihtiyaçları tarafından belirlendiği için işçi göçmenler düşmanlıktan ziyade, günümüzde pek de rastlanmayan konukseverlikle karşılanmışlardır. Yetmişli yılların başında resmen durdurulmasına karşın göç, kaçak iş gücü ve aile birleşimi gibi nedenlerden dolayı fiilen devam etmiştir. Buna rağmen, yasal olmayan göçe karşı o yıllarda yalnızca aşırı sağ ve ırkçı çevreler tarafından cılız sayılabilecek bir direniş gösterilmiştir (Er ve Ataman, 2008: 757).

1993 yılında ise akademisyen Samuel P. Huntington'ın *Foreign Affairs* dergisinde yer alan “Medeniyetler Çatışması” isimli makalesinin, yeni düşman olarak İslam'ın ve Müslümanların seçilmesinin bilimsel altyapısının oluşturulmasına katkı sunduğu tartışma götürmeyen bir realitedir. 1990 sonrası Avrupa'nın İslam ülkelerinde mevcut demokrasileri desteklediği konusundaki iddiası, İslamofobik gerekçelere dayalı tutumlarla çelişmektedir. Örneğin 1992 yılında, “Cezayir’de İslami değerleri temsil eden bir partinin yerel seçimleri kazanmasının ardından ordu yönetime el koymuş, bu konuda da özellikle Fransa olmak üzere Batının desteğini almıştı” (Bkz. Köse, 2009: 13). Batının bu paradoksal yaklaşımına aslında günümüz koşullarında pek çok örnek vermek mümkündür. Zira aynı durum, Mısır’da Müslüman Kardeşler’in siyasi kanadı olan Hürriyet ve Adalet Partisi'nin adayı Muhammed Mursi'nin 16-17 Haziran 2012’de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde toplam oyların % 51.73’ünü alarak seçimleri kazanması sonrası Genelkurmay Başkanı Sisi'nin askeri bir darbe ile yönetime el koyması karşısında batının takındığı anti demokratik tavırlıyla da örtüşmektedir.

İslamofobinin gündemdeki yerini almasında ve yaygınlaşmasında en önemli olay şüphesiz ki 11 Eylül 2001’de ABD’de Dünya Ticaret Merkezi’ne ve Pentagon’a düzenlenen terörist saldırılardır. Saldırıları sonrası duygusal davranmış olabileceği kabul edilmekle birlikte ABD başkanı Bush’un “Terörizme karşı bu Haçlı Seferi, bu savaş zamanı olacaktır. Amerikalılar sabırlı olmalıdır” (hurarsiv.hurriyet.com.tr) şeklindeki söyleminde İslamofobik bir bilinçaltının da payı vardır. 11 Eylül saldırıları ABD’ye yapılmış olmakla birlikte Avrupa’da da yoğun bir tepkiyle karşılanmış ve Avrupa’daki İslam düşmanlığı körüklenmiştir. İtalyan başbakanı Berlusconi’nin eylem sonrası verdiği İslamofobik demeci buna örnek olarak gösterilebilir: “Değer ve normlarımızla, refahımızla, insan haklarına ve din özgürlüğüne saygımızla Batı uygarlığının üstünlüğü konusunda bilinçli olmalıyız. Bu saygı İslam dünyasında kesinlikle bulunmamaktadır” (arsiv.ntv.com.tr). Bu saldırıların akabinde ise Avrupa’da İslam düşmanlığının giderek hızlandığı müşahade edilmektedir.

Avrupa’da İslamofobinin Nedenleri

Avrupa’daki Müslüman göçmenlerin ve dünya genelindeki Müslümanların tutum, ideoloji ve yaşam biçimlerinden rahatsızlık duyan ve onları bir tehdit unsuru olarak gören Batı medyasının İslamofobik yaklaşımının nedenlerini iki ana başlıkta ele almak mümkündür: “Avrupa’nın İslamofobiye etkisi” ve “Avrupa kaynaklı diğer nedenler.”. İslamofobinin nedenlerinin kuşkusuz salt dini farklılıklarda aranması gerekir. Etnik, kültürel, siyasi ve ekonomik unsurlar da bu psikolojide rol almaktadır. Bu korku aynı zamanda laik, demokrat, liberal, Batılı hayat tarzını benimsemiş olan, hatta ateist olan ama Ortadoğulu dış görüntüye sahip kişileri de hedef almaktadır. İronik görünse de Avrupa’da yaşayan kimi Yahudiler de İslamofobiye salt dış görünüşlerindeki “Ortadoğululuk”tan ötürü maruz kalmaktadır.

Küreselleşme, bir yandan kültürlerarası etkileşimi artırırken öte yandan kültür ve kimlik farklılıklarını daha belirgin hale getirmektedir. Bu durum ırkçılık ve yabancı düşmanlığının Avrupa içinde sosyal ve kültürel nedenlere bağlı olarak tetiklenmesine neden olmaktadır. Kültürel krizle ilgili endişelerin ve ulus devletlerin erozyona uğramasına tepki olarak, ulusal ekonomi ve kültürlerin özellikle göçmenlere yönelik politika ve davranışlarında savunmacı ve dışlayıcı tavra girmesi, tartışılan konuların nüvesini oluşturmaktadır (Yılmaz, 2008: 77). AB ülkelerindeki Müslümanların nüfusu genel olarak buldukları ülke nüfusuna göre daha gençtir. Yüksek olan doğum oranları da göz önünde tutulduğunda AB ülkelerindeki Müslüman nüfusun daha da artması beklenmektedir (Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Raporu 2005’ten akt., Yılmaz, 2008: 96). Müslüman nüfusun bu dinamik yapısı ve genç profili son dönemlerde Avrupa ülkelerinin çoğunda baş gösteren işsizliğin ve ekonomik sorunların kaynağının da Müslümanlara atfedilmesi sorunsalını belirginleşmektedir.

Avrupa Medyası ve İslam

Hangi topluma ait olurlarsa olsun, insanlar “ötekiler”i daha ziyade medya aracılığıyla algılamakta ve tanımlamaktadır. Herhangi bir ülkenin ya da toplumun değerlerini, bakışını ve tutumunu algılayabilmek için o toplumun medyasına bakmak yeterlidir. Avrupa medyası, uzun süre İslam konusuna uzak durmuş, bunu neredeyse hiç gündemine almamıştır. Bu tablonun İran Devrimi ile biraz değiştiğini söylemek mümkündür. 11 Eylül saldırıları ile de medya sunumunda radikal bir değişim gözlenmiştir. Bu yaklaşım aslında medyanın algı yönetimi şeklinde ifade edilebilir. Bu tür haber stratejisine yukarıda da değinilen, “*Hollandalı yönetmen Van Gogh’un İslam’da kadına yönelik şiddeti konu alan Submission*

(İtaat) adlı film yüzünden 2004 yılında Faslı bir genç tarafından bıçaklanması” haberinin birçok kitle iletişim araçlarındaki sunumu örnek olarak gösterilebilir. Bu haber, Avrupa medyasında (özellikle kamu yayıncılığında öne çıkan yazılı ve görsel medya organlarında) dramatize edilerek ve derin İslamofobik bir psikoloji yaratılarak şu gibi tespitlerle işlenmişti: “O dönemde özellikle Avrupa medyasında yönetmenin öldürülmesi kadar ilgi çeken bir diğer detay, Van Gogh’un son anlarında Faslı katiline dönüp ‘bunu tartışamaz mıyız?’ diye sormasıydı” (Özsöz’den akt. Sayar, 2012: 5). Bu örnekteki gibi, medyanın bu tür olaylarda kullandığı dil ve hatta görseller konuyu çok daha farklı boyutlara taşıyabilmektedir. Avrupa medyası daha ziyade İslam’ın siyasal yönüne odaklanmakta, İslam’ı önce köktendincilikle, sonrasında ise terörizmle bağdaştırmakta ve kamuoyunu bu yönde etkileyebilmektedir.

Avrupa medyasında önce İslam’a karşı Müslümanların duyarlı olduğu bir konuda aşağılayıcı yayın yapılmakta, sonra da Müslümanların gösterdiği tepkiler gerekçe gösterilerek İslamofobik tezler kanıtlanmış olmaktadır! Buna Hz. Muhammed’in bir Fransız dergisinde (*Charlie Hebdo*) karikatürize edilmesi örnek gösterilebilir. Kutsiyet atfedilen bir şahsiyetin resmedilmesi ve sunum şekli tepki çekmiş ve karşı refleks gösteren Müslümanlar olayın hemen akabinde nümayişler düzenlemişlerdi. Nihayetinde ise radikal bir grubun 7 Ocak 2015 tarihinde yayın organına düzenlediği silahlı saldırı ile kısır döngü tamamlanmıştır, denilebilir. İslam’ın şiddetle özdeşleştirilmesi ve bu tür haberlerin ekranlara ve gazetelere taşınması ve yansıtılış biçimi bir İslamofobi yaratma stratejisi olarak değerlendirilmelidir. 2004 yılında *The Daily Telegraph*’ın editörünün şu ifadeleri manidardır:

Roger Coombs’a “Neden Müslüman dünyasını, terörle bağlantılı gösteren haberler yapıyorsunuz?” diye sormuştum. Bana; “Gazetecilik ticari bir kuruluş. Her gün sayfalarımın yarısını bana reklam verenlere satıyorum, diğer yarısını da bu reklamları satmak için haberlerle doldurmam gerekiyor. Şu anda üç şey satışlarımı artırıyor: David Beckham, Irak Savaşı ve İslami terör” diye cevap verdi (Uzun’dan akt. Sayar, 2012: 82)

İfade özgürlüğünü dokunulmaz kabul ettiği söylenen Avrupa demokratik sisteminin diğer kültürlerin etnik ve teolojik yapıları hakkında nefret söyleminin oluşturulmasını meşrulaştırmaması gerekir. Zira nefret söylemi kuşkusuz eşitliğe ve bütünleşmeye zarar vermekte, mağdura yönelik şiddeti arttırmakta ve dolayısıyla karşı tepkisel refleksleri tırmandırabilmektedir. Bu olaylara bir örnek de ABD’de gösterilen ve video paylaşım sitesi Youtube’da fragmanı yayınlanan; *Müslümanların Masumiyeti* isimli filmi verilebilir. Bu film Avrupa dâhil tüm dünyada Müslümanlar tarafından tepkiyle karşılanmış ve bu tepkiler şiddet boyutuna taşınarak, kimi yerlerde katliamlara ön ayak olmuştur. Şiddet içeren bu eylemlerin birinde, ABD Libya büyükelçisi Chris Stevens ve üç güvenlik çalışanı elçilik

binasında protestocular tarafından öldürülmüştür. Bu bağlamdan hareketle Batının demokrasinin masumiyetine sığınarak, nefret söylemini körükleyen bu tür yaklaşımlara “ifade özgürlüğü” adı altında müsamaha göstermemesi gerektiği söylenebilir. Ancak yukarıda da zikredildiği üzere filmin bu anlamda amacına ulaştığını ve sonuçları itibarıyla İslamofobiyi körüklediğini söylemek mümkün görünmektedir.

Prodüksiyonu ABD’de yapılan ve dünya çapında popüler bir animasyon dizisi olan *South Park*; dinlerin kutsallarıyla, peygamberleriyle alakalı ağır espriler yapmaktadır. Birçok kez bu yüzden dava edilen dizi tartışılmasından çekinilen konuları gündeme taşımıştır. Dizi, Hz. Muhammed’in temsili görüntüsünü Müslümanların aşırı tepkilerinden çekindiği için oto-sansür uygulayarak yayınlamamış, ancak dizide Müslümanların tahammülsüzlüğü eleştirilmiştir. Dini inanışları gereği Müslümanların özellikle peygambere ait görsellerin yayınlanması konusunda hassasiyet duydukları açıktır ve bu noktaya saygı duyulması gerekmektedir. Ancak çoğu kez aksi yönde hareket edilerek hicivli bir üslupla Peygamber’i espri konusu yapan ya da karalayan kuruluşlara karşı hukuki yollar izlenilmekle yetinilmemiş, maalesef ölümlerle sonuçlanan şiddet içerikli eylemler başlatılmıştır. Müslüman toplumları rencide eden bu tür olaylara aynı şekilde şiddetle mukabelede bulunmak yerine, Batıda oluşan “tahammülsüz, saldırgan Müslüman” imajına mahal vermeden İslami örgütler ve Müslüman devletler tarafından yasal yollara başvurulmalıdır.

Diğer taraftan siyasi mülahazalarda da durumun farklı olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, ABD veya AB ülkelerinin Mısırda anti-demokratik şekilde darbe ile yönetime el konulmasına seyirci kalmaları, tepki vermemeleri; hatta Sisi yönetimini meşru görmeleri güncel bir örnek durumundadır. Diğer bir ifadeyle AB’nin ve dönemin ABD başkanı Barack Obama’nın Müslüman coğrafyalara ilişkin bu anti-demokratik yaklaşımları kınamaktan kaçınmalarının çifte standart olarak değerlendirilmesi gerekir. Eserlerinde Müslümanlığı tahkir eden Salman Rüşdi’ye verilen destek de yine bu tür yaklaşımlara örnek olarak gösterilebilir. Müslümanların yasal sınırlar içerisinde ve demokratik teamüller çerçevesinde söz konusu olaylar karşısında göstermiş oldukları barışçıl reflekslerin bile provokasyona açık bir şekilde medya tarafından “‘aşırı’ ve ‘saldırgan’ şeklide servis edildiği durumlarda ise kuşkusuz fundamentalistler tarafından kullanılmasına fırsat doğuracağı ve olayları kısır döngüye dönüştürebileceği kaçınılmazdır” (Sayar, 2014: 56).

Fransa'da İslamofobiye Örnekler

“Avrupa-İslam’ı” tartışmalarının yoğunlaştığı ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Bu durumun başlıca nedeni Fransızların Müslümanlarla diğer Avrupa ülkelerinden daha erken tanışması ve Fransa’nın Avrupa’da Müslüman nüfusun en fazla olduğu ülke olmasıdır. Zira II. Dünya Savaşı sonrası doğan iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere Afrikalı, Arap ve Türk Müslümanlar Fransa’ya yoğun şekilde akın etmişlerdir. İslam hakkında en ateşli tartışmaların bu ülkede yaşanmasında Fransız İhtilali gibi derin hümanist bir anlayışı doğuran ve ileri demokrasiyi savunduğu iddia edilen Fransız halkının tarihsel, duygusal ve politik tarzının da rol oynadığı söylenebilir. Fransa’da 1958 yılında yürürlüğe giren anayasada 1905 Ayrılık Yasası gereği kamu düzenini ihlal etmedikçe din ve vicdan özgürlüğü garanti edilmektedir. Ancak aynı yasa Cumhuriyetin herhangi bir dini tanımadığı gibi sübvansede etmediği de ifade edilmektedir. Örneğin yasa sonrası devletten maaş alan 42 bin Katolik din adamının maaşına son verilmiştir. Dolayısıyla bu yasa, başta Katoliklik olmak üzere tüm dinleri “din” olarak değil “kült” olarak tanımaktadır (Çaha, 2011: 23). Bugün Fransa’da tanınan herhangi bir resmi inanç veya din yoktur. Ayrılık Yasası gereği 1905 öncesinde kurulmuş olan Katolik, Protestan ve Yahudi mabetlerinin mülkiyeti devlete geçmiş, bunların kullanımı devletin iznine bağlanmış ve o dinlerin mensuplarına ibadet için tahsis edilmiştir. Bugün Fransa’da Müslümanlara ait 2000 cami veya mescit bulunmaktadır (Çaha, 2011: 23-24). Ancak bu yasa çıkarken Fransa’da İslami mabet olmadığı için mevcut mescit ve camiler devlet desteği alamamış, dolayısıyla Katolik, Protestan ve Yahudilere nazaran Müslümanlara ait mabetler zamanla daha fazla mağdur edilme durumuyla karşı karşıya kalmışlardır, denilebilir. Aslında Fransa’daki siyasilereinden bu yasanın tüm dinleri kapsayacak şekilde yeniden düzletilmesi beklenebilirdi. Ancak Eski Cumhurbaşkanı Sarkozy’nin Papa’nın Fransa ziyareti sırasında yaptığı bir konuşmada; *“Laiklik Fransa’yi Hristiyan köklerinden koparamaz. Değerlerin aktarımında, iyi ile kötünün öğretilmesinde eğitimci hiçbir zaman bir papazın yerini alamaz”* (sondakika.com) şeklinde ifadeler kullanmasının bu yöndeki umutların sönmesine neden olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Yukarıda da kısaca değinildiği üzere, Müslümanlığı Avrupa anlayışına dayalı olarak yeniden tanzim etme düşüncesi, “Avrupa İslam’ı” şeklinde ifade edilmektedir. Fransa’daki hem eşitliğin hem kardeşliğin temel tezini oluşturduğu iddia edilen bu düşüncenin aslında toplumu “Fransızlaştırma” misyonu ile örtüştüğüne ve benzeştigiğine dair bir tespit bulunmak mümkündür. Zira “eşit” olmanın yolu benzeşmekten geçmektedir. Fransa’da vatandaşlığa davet, belirli bir yaşam biçimine davettir. Bu da Fransa’da yaşayanların dinsel,

etnik kimliğini bırakarak Fransızlaşmasını gerektirmektedir (Çaha, 2011: 27-34). Eski Cumhurbaşkanı Sarkozy, “*Fransa’da İslam*” yerine “*Fransız İslamı*”nı geliştireceğini her vesileyle vurgulamaktaydı. Dolayısıyla o dönemde Müslümanlara müdahil olmasının nedeni; onların sorunlarını çözmeye yardımcı olmak değil, Müslümanları Fransız yaşam biçimine ve kültürüne ayak uydurarak Fransızlar için sorun olmaktan çıkarmaktı (Çaha, 2011: 66). Fransa, AB’nin kurucularından biri olmasına karşın AB’nin azınlık hakları, çoğulculuk, yerel kültürleri ve dilleri korumaya yönelik politikalarından ciddi şekilde rahatsızlık duymaktadır. Bu kapsamda 1999 Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Anlaşması’nı kabul etmemiştir. Bu anlaşmaya karşı duruşunun nedeni Fransa’da azınlık bulunmadığı ve bu nedenle kimseye ayrımcılık yapılmadığı tezidir. Oysa Fransa’nın yaklaşık yüzde 10’u Müslümandır ve bu halk etnik ve dini nedenlerle ciddi ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Çaha, 2011: 36). Fransız general ve devlet adamı De Gaulle’ün 1958 yılında Fransız halkını Cezayir’de referanduma ikna etmeye yönelik konuşmasında sarf ettiği İslam hakkındaki ifadeleri ve Müslümanların Fransız olamayacağı yönündeki ön kabulü de bu bağlama örnek olarak gösterilebilir:

Biz her şeyden önce beyaz ırktan, Grek ve Latin kültürden ve Hıristiyanlık dininden gelen Avrupalı insanlarız. Ya Müslümanlar? Türbanlarıyla, fesleriyle onları görüyorsunuz! Açıkça görüyorsunuz ki onlar Fransız değildir. Bir şişe içine sirke ile yağı birbirine katın, şişeyi karıştırın. Göreceksiniz ki bir dakika sonra yağ ile sirke birbirinden ayrılacaktır. Araplar Arap, Fransızlar Fransız’dır. Fransızların 10 milyon Müslüman’ı hazmedebileceğini düşünüyor musunuz? Bunların sayısı yarın 20 milyona öbür gün 40 milyona kadar çıkacaktır. Benim köyüm artık kilisesiyle anılan Colombey olmaktan çıkacak, camisiyle anılan bir Colombey olacaktır (Akt. Çaha, 2011: 60)

Bu konuşmanın İslamofobik olmasının yanında ırkçı, ötekileştirici ve nefret suçu içeren bir propaganda olduğu açıktır.

Fransa’ya vatandaşlık bağıyla bağlı olmasına rağmen kimi azınlık etnik kimlikler halk arasında “yabancı” etiketiyle anılmaktadır. Fransa’da İslam karşıtlığını körüklediği öne sürülen ve son yıllarda en yoğun tartışmalara konu olan unsur kamu ve eğitimde başörtüsü yasağı olmuştur. 14 Eylül 1989’da Creil şehrinde bir lisede Tunus ve Fas kökenli 13-14 yaşlarında üç öğrenci, sınıfta başlarını açmayı reddetmeleri üzerine okuldan uzaklaştırılmışlardır. Başörtülü öğrencilerin özellikle beden eğitimi derslerinde başlarını açmayı reddettikleri benzer olayların Fransa genelinde yaşanması üzerine, Sosyalist Partili Milli Eğitim Bakanı okullara gönderdiği genelgede çocukları okuldan uzaklaştırmak yerine sorunu ikili diyaloglarla ve anlaşmalarla halletmeleri gerektiğini bildirmiştir. Bu bildiri sonrası, okullarda başörtüsünün anayasanın laiklik ilkesiyle çatıştığı tezi üzerinde kamuoyunda tartışmalar meydana geldiği görülmüştür; “*Dini sembollerin laiklik ilkesiyle*

uyuşup uyuşmadığının ve bu kapsamda hangi durumlara izin verilebileceği”nin sorulması üzerine Danıştay 1905 Ayrılık yasası, 1958 Anayasası ve uluslararası sözleşmelere atıfta bulunarak, “*öğrencileri okulun genel kurallarından uzaklaştıran, dikkat çekici simgeler başkalarını kendi inancını kabule zorlayan simgelerdir*” (Çaha, 2011: 67-70) hükmünde bulunmuş ve öğrencilerin başörtüsüyle derslere girmesinin önlenmesini istemiştir. Okullarda başlayan başörtüsü yasağı daha sonra kamu çalışanlarına da yansımıştır. Müslüman bir vergi denetmeninin görev başında başını örtmesi Danıştay’a intikal etmiş ve Danıştay 3 Mayıs 2000’de aldığı bir kararla, “*Laiklik prensibi, kamu işleri ile uğraşma esnasında dini bağlılığını belirtme hakkını sınırlar*” şeklinde bir karar vererek görevlinin başörtüsü kullanmasını yasaklamıştır. Diğer taraftan dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Chirac yaptığı bir konuşmada kamu görevlilerinin devleti temsil etmelerinden hareketle, herkesin devletin tarafsızlık ilkesine uyması gerektiğine ilişkin demeçler vermiştir. 2002 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Fransa kamuoyu, başörtüsü odaklı bir bölünmüşlüğe sürüklenmiş ve süreç başörtüsü aleyhine gelişmiştir. Daha sonra 2003 yılında yapılan araştırmada Fransız halkının % 73’ünün okullarda başörtüsünün yasaklanmasından yana tavır takındığı belirlenmiştir (Çaha, 2011: 72).

Fransa’da İslam’ın bir diğer görünürlük sorunu Cuma namazlarının sokağa taşmasıdır. Aslında bu sorun da kendi içinde bir kısır döngüyü barındırmaktadır. Zira artan Müslüman nüfusa karşı yeni cami inşalarında bürokratik engellerle karşılaşmakta ve camilerin en yoğun olduğu Cuma günleri ibadetin sokağa taşması Fransızlar tarafından eleştirilmektedir. *Le Soir* gazetesinin haberine göre Fransızların % 39’u Müslümanların sokakta namaz kılmalarını “Nazilerin işgali” gibi görmektedir. Sarkozy de Müslümanların camilerin dışına taşmalarını “kabul edilemez” olarak niteleyerek, yasaklanması gerektiğini söylemiş ve bu demeç sonrası sokakta namaz kılma yasağı getirilmiştir (Yücel’den akt. Sayar, 2012: 135). 11 Ekim 2013 tarihinde *Star* gazetesinde yayımlanan ve Devlet Kamuoyu Enstitüsü [IFOP] tarafından 2014’te yapılacak olan AP seçimlerini konu alan araştırma; siyasi söylemini büyük ölçüde Müslüman karşıtlığı ve buna bağlı olarak “*Fransız kimliğinin tehdit altında olduğu*” tezi üzerine kuran Le Pen liderliğindeki FN’nin (*Front National* - Milli Cephe) yükselişte olduğunu göstermiştir. Daha sonra yapılan seçimlerle birlikte bu yönde büyük bir değişim yaşanabileceği ihtimali güç kazanmış olsa da Le Pen, son Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ağır bir yenilgi almıştır. Bu sonuç Fransa’da yabancılara ve Müslümanlara karşı geliştirilen aşırı söylemlerle iktidara gelmek isteyenlere adeta bir cevap niteliği taşımaktadır, denilebilir. Sonuç olarak; Fransa için cumhuriyet ne kadar hayati bir tercihse, Müslümanlar için de aidiyet temelli İslam’ın aynı oranda bir varlık sebebi olduğu

tartışılmazdır. Sonuç olarak bu kesinlikler, Avrupa’da kültürel düzeyde zenginleşme esas alındığında, her iki kesim için ciddi bir müzakere ve uzlaşma alanı yaratacaktır.

Veri Seti, Metodoloji ve Uygulanan İstatistiksel Yöntem

Araştırma (Problemin Durumu)

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde tartışıldığı üzere, Avrupa’daki İslam ve Müslüman varlığının artması Batı toplumu ile sosyal, siyasi ve kültürel sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda kimi zaman politik kimi zaman dinî içerikli gerilim alanları meydana gelmiştir. Son yıllarda “İslami terör” dünya genelinde olduğu gibi Avrupa Birliği hükümetlerinde, Avrupa medyası ve kamuoyunda geniş yer tutmaktadır. Bu araştırma, var olduğu öngörülen bu tür sosyal sorunlar bağlamında, özellikle Fransızların Müslümanlara bakış açılarını test etmeyi amaçlamaktadır. Buradan hareketle “Müslüman olmayan halkın, Müslüman azınlığa bakış açıları (düşünceleri) derin anlamda nasıldır?” temel sorusuna cevap aranarak problemler analiz edilmeye çalışılmıştır.

Amaç, Önem ve Varsayımlar

Bu çalışmanın amacı, günümüzde giderek artan, özellikle medya aracılığıyla yayılan “İslami Terör” algısının Fransızların Müslümanlar hakkındaki düşüncelerine ne derecede olumsuz yansıdığını açığa çıkartmaktır. Dolayısıyla araştırma Avrupa kamuoyunun konu hakkındaki görüşlerini ortaya koymasından önem arz etmektedir. Avrupa’da İslamofobi düzleminde yürütülen bu araştırmada şu varsayımlar test edilmiştir:

- Katılımcıların Müslüman arkadaş veya komşuları olmamıştır,
- Katılımcılar Müslüman komşuları ve arkadaşları olsun istemiyorlar,
- Katılımcılar Müslümanların Fransa’da yaşamasından rahatsızlık duyuyorlar,
- Katılımcılar, tüm Müslümanların terörist olduğuna inanıyorlar,
- Katılımcılar bütün teröristlerin Müslüman olduğuna inanıyorlar,
- Katılımcılar Avrupa birliğine Müslüman bir ülkenin katılmasından rahatsızlık duyarlar,
- Katılımcılar Fransa’daki Müslümanların sınır dışı edilmesini isterler,
- Katılımcılar gündelik yaşamlarında Müslümanları ötekileştirirler ve onlara mobbing uygularlar,
- Katılımcıların Müslümanlara bakış açıları olumsuzdur,
- Katılımcılar Müslümanlardan korkuyorlar,
- Katılımcılar Fransa’da yaşayan Müslümanların baskı altında olduklarını düşünmüyorlar,

- Katılımcılar çevrelerindeki Müslümanlarla kültürel - sosyal paylaşımlarda bulunmazlar,
- Katılımcılar Müslümanların Fransız vatandaşlığına alınmasını istemezler,
- Katılımcılar Müslümanlara dair negatif algının sebebinin medya olduğunu düşünürler,
- Katılımcılar Müslümanları olumsuz kavramlarla tanımlarlar.

Yöntem

Araştırma modeli

Bu araştırmada bilimsel yöntem olarak *survey* modeli uygun bulunmuş ve yöntem gereği anket tekniğine başvurulmuştur. Anket, öngörülen koşullar çerçevesinde (75 bin kişi ile 1 milyon nüfuslu yerleşim yerleri için önerilen) en az 400 deneğe uygulanmıştır (Krejcie & Morgan, 1970: 607-610). Bu yöntemle Avrupa'daki inanç algısına, çatışmasına ve ötekileştirme kaygılarına yönelik korelasyon, bilimsel verilerle ölçülmeye ve test edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada İslamofobinin boyutu Fransa özelinde saptanarak ve nesnel bulgulara ulaşarak alana katkı sağlamak hedeflenmiştir. Örneklem gruplarını Strasburg oluşturmaktadır. Anket uygulaması için rastlantısal örneklem yöntemi uygun bulunmuş ve tabakalama yöntemi gereğince katılımcılar rastgele seçilmiştir (Kaptan, 1993: 120-122).

Evren, Örneklem, Sınırlılıklar ve Uygulanan İstatistiksel Yöntem

Bu araştırmanın evreni Fransa, örnekleme Strasburg'dur. Araştırmada anketin seçilen örneklem grubu içerisinde 18 yaş ve üstü deneklere uygulanması ve bu grubun sadece Strasburg şehri merkeziyle sınırlı tutulması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına yönelik olarak Strasburg şehrinde uygulama esnasında gönüllülere anketler verilmiş ve katılımcı olmaları istenmiştir. Anketörler (Fransız ve yabancı kökenli üniversite öğrencileri olmak üzere) karma olarak belirlenmiş ve katılımcıların doldurdukları anketler anında toplanmıştır. Anketin objektif ve kuşkudan uzak bir şekilde cevaplandırılmasını sağlamak için kimlik bilgilerinin belirtilmemesi katılımcılardan özellikle istenmiştir. Çalışma, basit rastgele örneklem yöntemi kullanılarak ulaşılan 400 denek üzerinde yapılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra SPSS programının 15.0 versiyonu kullanılarak değerlendirilmiştir ve basit frekans ve yüzdeler dilimlenilerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular (Verilerin Analizi)

Tablo 1: Ankete Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

	a		b		c		d		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Tabiiyet	282	70.5	73	18.2	45	11.2			400	100
Cinsiyet	166	41.5	234	58.5					400	100
Yaş	160	40.0	103	25.8	91	22.8	46	11.5	400	100
Eğitim Durumu	39	9.8	175	43.8	136	34.0	50	12.5	400	100

Tabiiyet	:	a -Fransız	b -Fr. uyruklu yabancı	c -Diğer
Cinsiyet	:	a -erkek	b -kadın	
Yaş	:	a -18-25 arası	b -26-35 arası	c -36-50 arası d -51 ve üzeri
Eğit. Durumu	:	a -Ortaöğretim	b -Lise	c -Üniversite d -Lisans Üstü

Tablo 1’de ankete katılan deneklerin demografik özelliklerine ait bulgular yer almaktadır. Elde edilen verilere göre ankete iştirak eden katılımcıların % 70.5’i (282 kişi) Fransız, % 18.2’si (73 kişi) Fransız uyruklu yabancı, % 11.2’si ise (45 kişi) diğer kategorisine (Türk, İtalyan, Cezayir vs.) girmektedir. Katılımcıların % 41.5’i (166 kişi) erkek, % 58.5’i ise (234 kişi) kadındır. Cinsiyet dağılımında erkek katılımcı oranının kısmen fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 40’ı (160 kişi) 18-25, % 25.8’i (103 kişi) 26-35, % 22.8’i (91 kişi) 36-50, % 11.5’i ise (46 kişi) 51 yaş ve üstü aralığındadır. Bu verilerden hareketle anket bulgularının genç nüfusun temsiline tekabül ettiği söylenebilir. Katılımcıların % 43.8’i (175 kişi) lise, % 34.0’ü (136 kişi) üniversite, % 12.5’i (50 kişi) lisansüstü öğretim, % 9.8’i ise (39 kişi) ortaöğretim mezunudur. Elde edilen bulgularda katılımcıların % 77.8’inin (311 kişi) lise ve üniversite mezunlarından oluşması dikkat çekmektedir. Bu katılımcı dağılımının eğitimli ve entelektüel bir kitlenin görüşünü yansıttığı kabul edilebilir.

Tablo 2: Katılımcıların Müslüman Arkadaşlarının-Komşularının Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

	f	%
Evet	229	57.2
Hayır	42	10.5
Nadiren	90	22.5
Kararsız/Cevap yok/Boş	39	9.8
Toplam	400	100.0

Fransa’da yaşayan katılımcıların Müslüman arkadaş veya komşularının olup olmadığına ilişkin bulgular Tablo 2’de yer almaktadır. “Evet” diyenlerin oranı % 57.2 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulguların sınırlılığında Fransızların çoğunlukla Müslüman arkadaş veya komşu edindiklerini söylemek mümkün görünmektedir. Diğer bir anlatımla, Fransızların Müslümanlar hakkındaki kanaatlerini test edebilmek ve nesnel verilere

ulaşabilmek için bu azınlıkla ilişki içerisinde olan yeterli katılımcı sayısına ulaşıldığı söylenebilir.

Tablo 3: Katılımcıların Müslüman Komşu-Arkadaşları Olmasını İsteyip İstemediklerine Dair Görüşleri

	f	%
Evet	237	59.2
Hayır	65	16.2
Kararsız	68	17.0
Cevap yok / Boş	30	7.6
Toplam	400	100.0

Bir önceki tabloda Fransa’da yaşayan katılımcıların Müslüman arkadaşı veya komşusu olup olmadığı irdelenmişti. Tablo 3’te ise katılımcıların kendi isteklerine bağlı olarak, Müslümanlarla komşuluk veya arkadaşlık ilişkisi kurmak isteyip istemediklerine ilişkin görüşleri yer almaktadır. “Evet” diyenlerin oranı % 59.2 olarak belirlenmiştir. Bu sorunun cevaplarından elde edilen bulgulara göre Fransızların Müslümanlar komşuluk veya arkadaşlık yapmaya istekli oldukları söylenebilir.

Tablo 4: Müslümanların Fransa’da Yaşamamasından Rahatsızlık Duyup Duymadıklarına İlişkin Görüşleri

	f	%
Katılıyorum (duymam)	248	62.0
Katılmıyorum (duyarım)	60	15.0
Kararsızım	68	17.0
Cevap yok / Boş	24	6.0
Toplam	400	100.0

Tablo 4’te katılımcıların, Müslümanların Fransa’da yaşamamasından rahatsızlık duyup duymadıklarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Buna göre Müslümanların Fransa’da yaşamamasından rahatsızlık duymayacağını ifade edenlerin oranı % 62.0 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular,; ağırlıklı olarak Müslümanların Fransa’da yaşamamasından rahatsızlık duyulmadığı sonucuna ortaya koymaktadır. Buna karşın Müslümanların Fransa’da yaşamalarından rahatsızlık duyanların oranı ise sadece % 15.0 olarak belirlenmiştir. Ancak kararsız olduğunu ifade edenlerle birlikte düşünüldüğünde azımsanmayacak bir oranın varlığı görülmektedir (% 32.0).

Tablo 4: Katılımcıların Müslümanların Potansiyel Terörist Olduklarına İnanıp İnanmadıklarına İlişkin Görüşleri

	f	%
İnanmıyorum	230	57.5
İnanıyorum	78	19.5
Kararsızım	62	15.5

Cevap Yok / Boş	30	7.5
Toplam	400	100.0

Tablo 5’te tüm Müslümanların Fransızlar tarafından “potansiyel terörist” olarak görülüp görülmediklerine ilişkin katılımcıların görüşleri yer almaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, katılımcıların çoğunluğunun Müslümanların “potansiyel terörist” olduklarına (% 57.5 oranında) inanmadıklarını söylemek mümkün görünmektedir.

Tablo 5: Katılımcıların Bütün Teröristlerin Müslüman Olduklarına İnanıp İnanmadıklarına Dair Görüşleri

	f	%
İnanmıyorum	235	58.8
İnanıyorum	65	16.2
Kararsızım	69	17.2
Cevap Yok / Boş	31	7.8
Toplam	400	100.0

Katılımcıların bütün teröristlerin Müslüman olduklarına inanıp inanmadıklarına dair görüşleri Tablo 6’da yer almaktadır. Ulaşılan bulgulara göre katılımcıların baskın olarak % 58.8’i bu düşünceye katılmadıklarını beyan ederken, bütün teröristlerin Müslüman olduklarına ilişkin algıya inandıklarını ifade edenlerin oranı ise sadece % 16.2 olarak belirlenmiştir.

Tablo 6: Avrupa Birliğine Herhangi Bir Müslüman Ülkenin de Katılmasından Rahatsızlık Duyup Duymadıklarına İlişkin Katılımcıların Görüşleri

	f	%
Rahatsızlık Duymam	204	51.0
Rahatsızlık Duyarım	69	17.2
Kararsızım	92	23.0
Cevap Yok / Boş	35	8.8
Toplam	400	100.0

Katılımcıların AB’ye Müslüman bir ülkenin dâhil olmasına nasıl baktıklarına dair görüşleri Tablo 7’de yer almaktadır. Katılımcıların % 23.0’ü “kararsız”dır, rahatsızlık duymayacağını ifade edenlerin oranının ise % 51.0 olduğu görülmüştür. Elde edilen verilere göre Avrupa Birliği’ne herhangi bir Müslüman ülkenin katılmasından en azından Fransızların çoğunluğunun rahatsızlık duyduklarını söylemek mümkün görünmemektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Fransa’daki Müslümanların Sınır Dışı Edilmesi Gerekir Görüşüne Katılıp Katılmadıklarına İlişkin Görüşleri

	f	%
Katılmıyorum (İstemem)	230	57.5
Katılıyorum (İsterim)	64	16.0

Kararsızım	73	18.2
Cevap Yok / Boş	33	8.3
Toplam	400	100.0

Fransa'daki Müslümanların sınır dışı edilmesinin gerekliliğine katılan ve katılmayanların görüşleri Tablo 8'de yer almaktadır. “Müslümanların sınır dışı edilmesini istemem” diyenlerin oranı % 57.5, Müslümanların sınır dışı edilmesi fikrine katılanların oranı ise % 16.0 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 8: Katılımcıların Çalışma Ortamlarında ve Gündelik Yaşamlarında Karşılaştıkları Müslümanlara *Mobbing* (baskı) Uygulamayı ve Dışlamayı Düşünüp Düşünmediklerine İlişkin Görüşleri

	f	%
Katılmıyorum (Dışlamam)	241	60.2
Katılıyorum (Dışlarım)	62	15.5
Kararsızım	62	15.5
Cevap Yok / Boş	35	8.8
Toplam	400	100.0

Tablo 9'da katılımcıların çalışma (iş) ortamlarında ve gündelik yaşamlarında karşılaştıkları Müslümanlara *mobbing* (baskı) uygulamayı ve onları dışlamayı düşünüp düşünmediklerine ilişkin görüşleri yer almaktadır. Elde edilen verilere göre “katılmıyorum” ve “dışlamam” diyenlerin oranı % 60.2 olarak belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla Fransızların Müslümanlara baskı uygulamayı ve dışlamayı düşünmedikleri söylenebilir.

Tablo 9: Katılımcıların Müslümanlara Bakış Açılarının Nasıl Olduğuna İlişkin Görüşleri

	f	%
Olumlu	244	61.0
Olumsuz	53	13.2
Kararsızım	79	19.8
Cevap Yok	24	6.0
Toplam	400	100.0

Tablo 10'da katılımcıların Müslümanlara bakış açılarının genel olarak nasıl olduğuna ilişkin görüşleri yer almaktadır. Buna göre “olumsuz” fikir beyan edenlerin oranı % 13.2 olarak tespit edilirken, “olumlu” fikir beyan edenlerin oranı ise % 60.0 olarak belirlenmiştir.

Tablo 10: Katılımcıların Müslümanlardan Korkup Korkmadıklarına Dair Görüşleri

	f	%
Katılıyorum (Korkmam)	263	65.8
Katılmıyorum (Korkarım)	47	11.8
Kararsızım	66	16.5
Cevap Yok	24	6.0
Toplam	400	100.0

Katılımcıların Müslümanlardan korkup korkmadıklarına ilişkin görüşleri Tablo 11’de verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, “Korkmam” diyenlerin oranı % 65.8, Müslümanlardan korktuğunu ifade edenlerin oranı ise % 11.8 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre Fransızların Müslümanlardan korkmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 11: Katılımcıların Fransa’da Yaşayan Müslümanların Baskı Altında Olduklarını Düşünüp Düşünmediklerine İlişkin Görüşleri

	f	%
Katılıyorum (Evet)	205	51.2
Katılmıyorum (Hayır)	95	23.8
Kararsızım	64	16.0
Cevap Yok / Boş	36	9.0
Toplam	400	100.0

Tablo 12’de katılımcıların “Fransa’da yaşayan Müslümanlar baskı altında mıdır?” sorusuna ilişkin görüşleri yer almaktadır. Elde edilen veriler sınırlılığında “Evet, katılıyorum” diyenlerin oranı baskın (% 51.2) olarak belirlenmiştir. Sonuçlar, Fransa’da Müslümanların görece baskı altında olduklarına dair algının varlığını doğrular niteliktedir.

Tablo 12: Katılımcıların, Çevrelerindeki Müslümanlarla Kültürel Anlamda Sosyal Paylaşımlarda Bulunup Bulunamayacaklarına İlişkin Görüşleri

	f	%
Evet, Bulunurum	237	59.3
Hayır, Bulunmam	52	13.0
Kararsızım	68	17.0
Cevap Yok / Boş	43	10.7
Toplam	400	100.0

Katılımcıların çevrelerindeki Müslümanlarla kültürel anlamda sosyal paylaşımlarda bulunup bulunmadıklarına ilişkin görüşleri Tablo 13’te yer almaktadır. “Evet, bulunurum” diyenlerin oranı % 59.3 olarak belirlenirken, “Hayır, bulunmam” diyenlerin ise sadece % 13.0’lık bir dilimi oluşturdukları gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Fransızların Müslümanlarla sosyal paylaşımlara ve iletişime açık oldukları söylenebilir.

Tablo 13: Katılımcıların, Müslümanların Fransız Vatandaşlığı Almalarını İsteyip İstemediklerine İlişkin Görüşleri

	f	%
İsterim	232	58.0
İstemem	47	11.8
Kararsızım	89	22.2
Cevap Yok / Boş	32	8.0
Toplam	400	100.0

Tablo 14’te katılımcıların Müslümanların Fransız vatandaşlığı almalarını isteyip istemediklerine ilişkin görüşleri yer almaktadır. “İsterim” diyenlerin oranı % 58.0 olarak belirlenirken, olumsuz kanaat bildiren Fransızların oranı ise sadece % 11.0’dır.

Tablo 14: Katılımcıların, Dünyada Müslümanlar Hakkında Oluşturulan Olumsuz Algının Sebebinin Medya Olup Olmadığına İlişkin Görüşleri

	f	%
Katılıyorum (Medyadır)	223	55.8
Katılmıyorum (Medya değildir)	79	19.8
Kararsızım	68	17.0
Cevap Yok / Boş	30	7.4
Toplam	400	100.0

Tablo 15’te katılımcıların “*Dünyada Müslümanlar hakkında oluşturulan olumsuz algının sebebinin medya olup olmadığı*”na ilişkin görüşleri yer almaktadır. Elde edilen verilere göre bu algının oluşmasında medyayı sorumlu tutanların oranı % 55.8 olarak belirlenmiştir. Buna karşın medyayı sorumlu tutmayanların oranı ise % 19.8 olarak belirlenmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların, Müslümanları Olumsuz Tabirlerle Tanımlayıp Tanımlamadıklarına İlişkin Bulgular

	f	%
Barbar	29	7.2
Terörist	25	6.2
Dost	171	42.8
İyimser	82	20.5
Ötekiler	59	14.8
Diğer	26	6.5
Boş	8	2.0
Toplam	400	100.0

Son olarak “*Müslümanları olumsuz tabirlerle tanımlayıp tanımlamadıklarına*” ilişkin Fransızların düşünceleri test edilmiştir. Buna ilişkin veriler Tablo 16’da yer almaktadır. Elde edilen bulguların frekans analizlerine bakıldığında, % 42.8’lik oranın “dost” tabirini kullanması, diğer pozitif anlamları atfedenlerin oranının da % 20,5’e ulaşması ve toplamda bu oranın % 63.3 olması olumlu bir veri olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Bir anket uygulaması ile desteklenen bu çalışmada cinsiyet ayrımı yapılmaksızın her yaş aralığı, milliyet ve eğitim durumuna ait katılımcılara ulaşılmıştır (Tablo 1). Elde edilen verilere göre, katılımcıların büyük oranının Müslüman arkadaş veya komşularının olduğu

belirlenmiştir (Tablo 2). Katılımcıların büyük oranın Müslümanlarla komşuluk- arkadaşlık ilişkileri kurmaya açık oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 3) ve Müslümanların Fransa’da yaşamasından rahatsızlık duymadıkları tespit edilmiştir (Tablo 4). Tüm Müslümanların terörist olduğuna inanmadıkları (Tablo 5), bununla beraber bütün teröristlerin Müslüman olduğuna da inanmadıkları görülmüştür (Tablo 6).

Elde edilen bulgulara göre Fransızların Avrupa Birliği’ne herhangi bir Müslüman ülkenin dâhil olmasından rahatsızlık duymadıkları (Tablo 7) ve Müslümanların sınır dışı edilmesini istemedikleri tespit edilmiştir (Tablo 8). Çalışma ortamlarında ve gündelik yaşamlarında karşılaştıkları Müslümanlara baskı uygulamayı ve dışlamayı düşünmedikleri de elde edilen bulgular arasındadır (Tablo 9). Katılımcıların büyük çoğunluğunun Müslümanlara bakış açılarının olumlu olduğu (Tablo 10), ayrıca Müslümanlardan da çekinmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 11). Ancak Fransa’da yaşayan Müslümanların baskı altında oldukları düşüncesinin katılımcıların büyük kısmı tarafından paylaşılması manidar bir bulgu olarak dikkat çekmektedir (Tablo 12). Bu olumsuzluğa rağmen katılımcıların çevrelerindeki Müslümanlarla sosyal paylaşımlarda buldukları (Tablo 13), ayrıca Müslümanların Fransız vatandaşlığı almalarına pozitif yaklaştıkları tespit edilmiştir (Tablo 14). Katılımcıların tüm dünyada Müslümanlar hakkında oluşan olumsuz algının sebebinin medya olduğu yönündeki kanaatleri de dikkat çekmektedir (Tablo 15). Tüm bu yaklaşımlara ek olarak Müslümanları daha çok pozitif imgelerle tanımlamaları olumlu olarak değerlendirilebilecek en önemli bulgudur (Tablo 16).

Sonuç olarak, Fransa’nın Strasbourg şehrinde yürütülen bu araştırmada çalışmanın başında öne sürülen varsayımların sadece birinin doğrulandığı, diğerlerinin doğrulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle Fransa Strasbourg özelinde Avrupa vatandaşlarının Müslümanlara yönelik bakış açılarının olumlu olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Ancak var olan veya yaratılan olumsuz algının Fransızlara göre müsebbibi ise daha ziyade medyadır. Diğer taraftan medyanın olumsuz algı yaratma çabasına rağmen katılımcıların Müslümanlara yönelik olumlu bir bakış açısı sergiledikleri ve Müslümanları tanımlarken “dost” veya iyimser” gibi olumlu değer atfedilecek kavramlar kullandıkları tespit edilmiştir. Diğer önemli bir bulgu ise ülkelerinde Müslümanların ülkelerinde yaşamalarından rahatsızlık duymamalarıdır. Bunu destekleyen en önemli veri Müslümanlarla sürekli iletişim halinde olmalarıdır.

Çalışmanın hazırlık aşamasında literatür taraması ile elde edilen bilimsel kaynaklarda; Avrupa’da Müslümanlara karşı aşağılayıcı ve ötekileştirici bir algının olduğuna veya (özellikle) medya tarafından bu tür bir algı yaratılmaya çalışıldığına dair sıkça atıfta

bulunulmuştu. Örneğin birçok bilimsel araştırma bulguları ile desteklenen bu tür algılara dair güncel örnekler Yağbasan (2016) tarafından 2016'da yayınlanan, *Almanya ve Türkiye Özelinde Kültürlerarası İletişim* başlıklı eserin muhtelif yerlerinde rastlamak mümkündür. Söz konusu eserde, bu araştırmanın başında ortaya konulan benzer varsayımların doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Güncel olan bu bulgularla hareket edildiğinde aynı öngörülerin Fransa için de geçerli olabileceği düşünülmüştü. Sonuçları itibariyle bu araştırmada bir paradoksun söz konusu olduğu görülmektedir. Zira Fransa vatandaşlarının (Strasbourg özelinde) özetle Müslümanlara karşı kin-nefret yerine pozitif duygular besledikleri, onların potansiyel birer terörist olabilecekleri görüşünü desteklemedikleri, Müslümanlarla arkadaşlık ve komşuluk ilişkileri içerisinde olabilecekleri, Müslümanların Fransa'da yaşamalarından ve vatandaş olmalarından rahatsızlık duyamayacakları görülmüştür.

Avrupa toplumlarının (daha ziyade medyanın manipülesi ile) ülkelerinde yaşayan Müslüman diasporaya karşı “kin” ve “nefret” duygusu içerisinde olduklarına dair tespitlere çalışmanın muhtelif yerlerinde atıflarda bulunulmuştu. Özellikle Almanya, Belçika ve Hollanda gibi bazı ülke medyalarının Müslümanlara karşı oluşturulan söz konusu bu algıda etkin rol üstlendiklerini ve Batı toplumlarında bu yönde bir önyargının ve islamofobik algının oluşmasına katkı sağladıklarını söylemek mümkün görünmektedir. Bu sav üzerine inşa edilen araştırmada varsayımların tamamına yakının yanlışlanmış olmasından hareketle, Avrupa'da Müslümanlar karşı oluşturulan olumsuzlukların en azından Fransa (Strasbourg) için geçerli olmayacağını söylemek mümkündür. Fransa özelinde olumlu bu verilere ulaşılması; ülkenin köklü demokrasi geçmişi, geleneği ve Fransız toplumunun entelektüel birikimi ile ilişkilendirilebilir. Sonuç olarak araştırma bulgularının önceki çalışmalarla ve literatürle paradoksallık arz etmesine “olumlu” anlam atfedilmesi gerekir.

Kaynakça

- AB ve ABD darbe demedi.* (2013, 07 04). 04 10, 2017 tarihinde Akşam: <http://www.aksam.com.tr/dunya/ab-ve-abd-darbe-demedi/haber-222053> adresinden alındı
- Akyüz, B. (2012, 08 24). *İşte Avrupa'da yaşayan Müslümanların sayısı.* 04 10, 2017 tarihinde Timeturk: <http://www.timeturk.com/tr/2012/08/24/iste-avrupada-yasayanlarin-musulmanlarin-sayisi.html> adresinden alındı
- Burke, J. (2004). *El Kaide: Terörün Gölgesi* (1 b.). (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.
- Bush'tan 'Haçlı seferi' yakıştırması.* (2001, 09 17). 04 06, 2017 tarihinde Hürriyet: <http://www.hurriyet.com.tr/bushtan-hacl-seferi-yakistirmasi-16285> adresinden alındı
- Çaha, Ö. (2011). *Fransa'da İslam Karşıtlığı ve Laisizm* (1 b.). Ankara: Kadim Yayınları.
- Canatan, K. (1995). *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar* (1 b.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Canatan, K. (2005). *Avrupa'da İslam* (1 b.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Canatan, K., & Özcan, H. (2007). *İslamofobi ve Antiislamizm: Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım* (1 b.). Ankara: Eskiyeeni Yayınları.
- Er, T., & Ataman, K. (2008). İslamofobi ve Avrupa'da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 747-770.
- Fransa, Yeniden 'Kilise'nin Büyük Kızı' Olma Yolunda.* (tarih yok). 10 04, 2017 tarihinde Sondakika: <https://www.sondakika.com/haber/haber-fransa-yeniden-kilise-nin-buyuk-kizi-olma> adresinden alındı
- Fransa'da ırkçı yükseliş Müslümanları korkutuyor.* (2013, 10 11). 04 12, 2017 tarihinde Stargazete: <http://www.star.com.tr/dunya/fransada-irkci-yukselis-musulmanlari-korkutuyor-haber-796879/> adresinden alındı
- Gökmen, H. (2010). *Avrupa'da Müslümanlar ve İslamofobi (Hollanda Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi.
- Göle, N. (2009). *İslamın Yeni Kamusal Yüzleri.* Ankara: Metis Yayınları.
- Kaptan, S. (1993). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri.* Ankara: G.Ü. Eğt. Bil.
- Kedikli, U., & Akça, M. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Avrupa'da Artan İslamofobi. *TESAM Akademi Dergisi - Turkish Journal of TESAM Academy*, 4(1), 57-95.
- Köse, A. (2009). *Avrupa ve İslam* (1 b.). İstanbul: İz Yayıncılık,.
- Krejcie, R., & Morgan, D. (1970). Determining Sample Size For Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*(30), 607-610.
- Küçükcan, T. (2006, 03 26). *AB'de Müslümanlar ve İslamofobi.* 04 02, 2017 tarihinde Radikal: <http://www.radikal.com.tr/radikal2/abde-musulmanlar-ve-islamofobi-873608/> adresinden alındı
- Kuyucuoğlu, İ. (2005). *Danimarka'da İslam ve Müslümanlar, Avrupa'da İslam.* (K. Canatan, Dü.) İstanbul: Eski Yeni Yayınevi.
- Said, E. (2008). *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları* (4 b.). (B. Ülner, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Salman Rüşdi tartışması büyüyor.* (2007, 06 19). 04 16, 2017 tarihinde BBC: http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/06/070619_rushdi_update.shtml adresinden alındı
- Sayar, M. K. (2014). *Avrupa Birliği Ülkelerinde İslamofobi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).* Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TBMM. (2012). *Avrupa'da Türkiye Kökenlilere Yönelik İrkçi ve Yabancı Düşmanlığı Motifli Eylemler 2012 Ara İzleme Raporu.* Ankara: İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığı.

- Yağbasan, M. (2009). Alman Toplumunun Kùltùrlerasası İletişim Bağlamında Öteki İmgesini Algılayışı. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakùltesi Dergisi*(11), 159-218.
- Yağbasan, M. (2016). *Almanya ve Türkiye Özelinde Kùltùrlerasası İletişim*. Konya: Literatùrk.
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*. Ankara: Usak Yayınları.
- Yüzyılın Yeni Savaşı*. (tarih yok). 04 10, 2017 tarihinde NTV-MSNBC:
<http://arsiv.ntv.com.tr/news/109144.asp> adresinden alındı